

Mehmet Atilla Maraş'ın Şiirlerinde Mekân ve Coğrafya

Özgür GEDİKLİ*

ÖZET

Mehmet Atilla Maraş Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında gelenekten beslenen şiirleriyle tanınan bir şairdir. İlk şiir kitabını yayınladığı 1976 yılından 2016 yılında yayınlanan son şiir kitabı *Asele*'e kadar şairin kırk yıllık birikimi bu makalede mekânlar ve coğrafya bakımından incelenmeye çalışılacaktır. Şiirlerinde İslam ve Batı coğrafyasının yanı sıra Urfa gibi Anadolu'nun bazı kentlerini anlatan şair, mekânları, tarihiyle birlikte algılamaktadır. Özellikle Urfa'da aynı mekânda şimdiyle geçmişi bir arada vermiştir. İslami duyarlılığıyla Irak, Filistin, Afganistan gibi İslami ülkelerdeki olaylara kayıtsız kalmamış tepkisini şiirleriyle dile getirmiştir. Bu makalede bu mekânların ve coğrafyanın özellikleri, ele alınmış şekilleri ve neden seçildikleri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Atilla Maraş, Mekân, Urfa, İslam coğrafyası

Place and Geography in Mehmet Atilla Maraş's Poems

Abstract

Mehmet Atilla Maraş is a poet known for his poetry, which is nourished from tradition in Turkish literature during the Republican Period. From his 1976 publication of his first poetry book to the last poetry book *Asele* published in 2016, the poet's forty-year-old accumulation will be tried to be examined in terms of places. In his poetry, Urfa perceives the places of poetry that describe some cities of Anatolia, especially Islam and Western geography together with his history. Especially in Urfa, the same place has now given the past together. With his Islamic sensitivity, he expressed his reaction to the events in Islamic countries such as Iraq, Palestine and Afghanistan without being indifferent. In

* Öğretmen, Selçuklu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, gedikliozgur@gmail.com

this article, the characteristics of these spaces, the way they are handled and the reasons why they are selected will be assessed.

Keywords: Mehmet Atilla Maras, Venue, Urfa, Islamic geography

GİRİŞ

İnsanın zaman ve mekândan bağımsız olması düşünülemez. İnsan doğumundan ölümüne kadar zaman ve mekânın bağlarıyla kuşatılmış durumdadır. Konusu insan olan ve bütün olanaklarıyla insanı anlamaya yönelik edebiyatın da insanı anlatırken onu zaman ve mekândan soyutlamadan mekânla bir bütün halinde ele aldığını görürüz. Edebi eserde mekân olayların gerçekleştiği, kişilerin etkileşim halinde olduğu bir dinamiktir. Kişilerin farklı yönlerini göstermede, onların bakış açılarını belirlemede, psikolojik durumlarını açıklamada yazara çeşitli imkânlar sunabildiği gibi eserin çözümlenmesinde okura yazarla ilgili ipuçları da verebilir. Edebi türlerden biri olan şiirde de mekân okuyucuya şairi tanıma noktasında birçok imkân sunar.

Şiir ve Mekân isimli kitabında Mehmet Narlı “*Mekânların dinsel, sosyal, kültürel, sanatsal hatta siyasal kimlikleri vardır ve bu kimliklerin imgesel ve simgesel içerikleri onlarla ilişkide olan insanların kimliklerinin oluşmasında önemli etkilere sahiptir.*” (Narlı, 2014: 32) diyerek mekânın şair üzerindeki etkisini dile getirirken, şairin mekânı algılayışını “*Şehri, insanda güzellik ve uyum düşüncesi uyandıran manzaralar olarak gösteren şairler olduğu gibi; yoksulların ve varlıklıların uyumsuzluk içinde yaşadıkları bir çatışma alanı olarak gören şairler de vardır*” (Narlı, 2014:172) cümlesiyle ifade etmektedir. Şairler mekânı kendi duygu, düşünce ve ideolojileri doğrultusunda algılarken mekânın da bunların şekillenmesinde etkisi vardır. Bu ilişki, insanın, mekâna ait birçok özelliğinden etkilendiğini ve mekâna ait birçok hususu da bünyesinde taşıdığını gösterir (Bayrak, 2013: 19).

Ruhun bedenleşmesi, bir şekle bürünmesi veya dünyalaşması olarak değerlendirebileceğimiz süreçle mekân bireyle bütünleşir ve yaşamı boyunca onunla hareket eder. Bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı mekânlar da aynı şekilde bireyin yaşam kurgusunda yerini alır (Urry, 1999: 43). Bu yüzden mekânları simgeledikleri değerlerle çözümlenmek gerekir. Bachelard da bu duruma şu cümleleriyle dikkat çeker: “*Bizi, içinde mutluluk duyduğumuz bir mekâna bağlayan ince ayrımların her birinin kendi içinde sakladığı derin gerçekliği belirlemek istediğimizde, bu mekâna bağlı birçok sorunla karşılaşırız! Bu yüzden fenomenoloğun gözünde ince ayrımlar, önde gelen ruhsal olgular olarak yer almalıdır. Ayrım, fazladan eklenen yapay bir renk değildir. Dolayısıyla,*

yaşam alanımızı, yaşamın tüm diyalektikleriyle uyum içinde nasıl doldurduğumuzu, 'bir dünya köşesine' her gün nasıl kök saldığımızı gözler önüne sermek gerekir" (Bachelard, 1996: 32).

Coğrafya ise insanların duygu ve düşüncelerinden, milletlerin kaderlerinin belirlenmesine kadar birçok konuda önemli bir rol oynar. Medeniyetlerin dünya görüşü bile yaşanan coğrafya ile belirginleşir. Braudel de uygarlıkların gelişimini coğrafi yerleşimlerinin zorlama ve avantajlarıyla açıklar.

Coğrafi şartları çetin olan bölgelerin insanların sürekli tabiatla mücadele hâlinde olmalarından dolayı güçlü ve metin bir karaktere sahip olduğunu savunur (Braudel, 1996: 40). İnsan hayatının yeniden kurgulandığı edebi eser de ortaya çıktığı coğrafya tarafından etkilenir ve coğrafyadan izler taşır. Bu izler esere yazıldığı coğrafyanın dili, kültürel zenginlikleri ve tarihi olarak yazarının istemi dışında yansır. Bu nedenle dünyada ilkel bir edebiyat örneğinde dahi yazarının doğup büyüdüğü coğrafyanın damgası vardır (Kefeli, 2006: 7). Coğrafyanın doğal ortamı ile insan arasındaki etkileşim insanın duyuş tarzını da etkiler. Bunun sonucu olarak deniz kenarında yaşayan insanla dağlık alanda yaşayan insanın düşünce ve algılama biçiminden kelime hazinesine kadar birçok alanda farklılıklar görülecektir. Farklı coğrafyalarda oluşturulan metinler karşılaştırıldığında bu fark daha iyi görülecektir. İşte bu ilişkiden hareketle eserlerde kullanılan çeşitli tema ve motifler incelenerek yazarın içinden çıktığı coğrafyayı, o coğrafyanın özelliklerini tespit etmek mümkündür.

Makalemize şiirleriyle konu olan Mehmet Atilla Maraş, bu şiirlerde memleketi olan Urfa'dan mesleği gereği bulunduğu şehirlere, İslam coğrafyasından Batı coğrafyasına geniş bir mekân üzerinde durur. Bu mekânlar makalede otobiyografik, ideolojik ve diğer mekânlar olarak üç başlıkta sınıflandırılıp incelendi. Otobiyografik mekânları Urfa ve mesleği gereği bulunduğu şehirler oluştururken ideolojik mekânları ise Doğu ve Batı coğrafyası oluşturmaktadır. İncelemede; şairin neden bu mekânlar üzerinde durduğu, bunların şair ve şiiri üzerinde ne gibi etkiler bıraktığı, şairin bu bunları nasıl algıladığı, eserlerindeki tema ve motiflerin ortaya çıktığı coğrafyaya dair hangi ipuçlarını verdiği gibi sorular şairin hayatından hareketle cevaplanmaya çalışıldı. İncelemede şairin bütün şiirlerini topladığı *Merhaba Ey Kalbim* isimli eser kullanıldı.

Mehmet Atilla Maraş'ın *Doğudan Batıdan Ortadoğudan* (1976), *Şehrayin* (1981), *Aney* (1983), *Zor Sözler* (1989), *Merhaba Ey Hüzün* (1997), *Adanmış Şiirler* (2004), *Asel* (2016) olmak üzere yedi şiir kitabı

vardır. 2017’de bütün şiirlerini *Merhaba Ey Kalbim* isimli eserinde toplamıştır. Şiiri insanın açıklanması için bir araç olarak görür ve insanın tabiatla, eşyayla ilişkileri üzerinde yoğunlaştığını düşünür. Gerçek hayatta olmayan gerçekleşmesi imkânsız şeyleri şiirinde işlemeyeceğini, dünya görüşüne uyan bir şiir kurma durumu olduğunu söyler (Özçelik, 2006: 30-31). Şiirlerinde kendi kültüründen hareket eden şair mahalli renkler taşıyan şiirlerin yanı sıra dini hassasiyetinin etkisiyle İslam ülkelerindeki insanların acılarını dile getiren şiirler yazmıştır.

Şair doğrudan ifadeyi seçtiği gibi bazen imajlar da kullanır. Kullandığı imajlar kolay anlaşılır değilse de okuyucuyu çok zorlamaz. Beyitlere dayalı şiirler yazdığı gibi serbest tarzda daha çok kullanan bir şairdir (Kabaklı, 1991:641). “Aney” gibi kendini anlattığı şiirlerinde manzum hikâyeye yakın bir anlatım tarzını da kullandığı görülür.

1. OTOBİYOGRAFİK MEKÂNLAR:

Otobiyografik mekânların başında şairin doğup büyüdüğü şehir olan Urfa gelir. Şiirlerinde ağırlıklı olarak da buradan bahseder. Diğer otobiyografik mekânlara baktığımız da ise şairin öğrenimi için gittiği Erzurum veya memuriyetine bağlı bulunduğu şehirler görürüz.

1.1. Urfa

Şairlerin üzerlerinde derin etkiler bırakan mekânların başında doğup büyüdükleri yerler gelir. Urfa doğumlu olan Mehmet Atilla Maraş, ilk ve orta öğrenimini Urfa’da tamamlamıştır (Işık, 2002: 650). Bu yüzden Urfa, Maraş’ın şiirlerinde sık sık bahsedilen bir mekân olarak karşımıza çıkar. Kimi zaman şairin çocukluğunun geçtiği mekân, kimi zaman eski medeniyetlerin beşiği Mezopotamya, kimi zaman da Hz. Eyüp’ün mekânı, Hz. İbrahim’in dergahı... olarak karşımıza çıkar. Maraş’ın şiirlerindeki bu yansımalar şairin doğup büyüdüğü yere dair neler hissettiğini göstermesi açısından önemlidir. Çünkü şair hayatı boyunca Urfalı ve taşralı kimliğini terk etmemiş, doğup büyüdüğü mekânın mahalli güzellik ve özelliklerini hiç unutmamıştır (Mengüşoğlu, 2006: 14).

Şairin, ilk şiiri “Kemdime Dair Notlar”a doğumuyla başlaması kitabına biyografik bir hava vermiştir. Burada şair “Harran’a Kaside” isimli şiirindeki “*Karacadağdan bir kızgın sıcak / Alnını yakar ekin biçende*” (Maraş, 2017: 66), “Duruşma Sonu” şiirinde “*urfa’da sıcak yaz günleri*” (Maraş, 2017: 79) mısralarında olduğu gibi Urfa’nın bunaltıcı sıcaklığına ve bu olumsuz, zorlu çalışma şartlarına rağmen ekmeğini

kazanmak için çalışmak zorunda olan insanların sıkıntılarına vurgu yapar. Burada şairin asıl amacı doğduğu mekândaki zorlu şartları çağrıştırmaktır. *Urfa'da kavurucu bir yaz sıcağında, ekin biçerken babam, ben,doğmuşum. / Sırtımda nazardanlıklar...* (Maraş, 2017: 17).

“Aney” şiiri Urfa'lı bir gencin okumak için evinden barkından ayrılıp Erzurum'a gidişini anlatan bir şiirdir (Durman, 2006: 30). Şiirde şairin doğduğu mekân ile şiiri yazdığı anda bulunduğu mekân arasındaki zıtlığa vurgu yaptığını görürüz. Şair doğduğu mekânı anlatırken “*Dar sokaklar, taş duvarlar arkasında mı?*”mısrasıyla ayrıntılardan faydalanır ve Urfa'yı geleneksel mimarisıyla birlikte verir (Maraş, 2017: 20). Buranın doğallığına “*kerpiç dam*” ve “*kuyu suyu*” gibi imgelerle vurgu yapsa da bu mekânı dar sokakların bulunduğu yıkık dökük harap bir vaziyette tasvir eder. Hatta evleri “*köstek yuvaları*”na benzeterek durumu daha da dramatikleştirir.

Bulduğu mekânı ise “*Sonsuza uzayan gökdelenleri / Sıra sıra taksileri / Geceleri renk renk ışıkları / Denizde vapurları, balıkçıları / Kızları, erkekleri / İnsan selini...*” (Maraş, 2017: 198-199) mısralarıyla tasvir eder. Burası modernizmin sembollerinden gökdelenlerle bezenmiş, sıra sıra taksileriyle, kızlarıyla ıslıl ıslıl bir kenttir. Mekân dış görünüş olarak oldukça modern ve cezbedici olarak tasvir edilmiş, şairin memleketinden üstün bir konuma yerleştirilmiştir. Bu zıtlıkla şairin memleketinden kopup bulunduğu mekânın cazibesine kapılması gerektiği izlenimi uyandırılmış “*Ama benim hiç birinde gözüm yok*” mısrasıyla beklenenin aksine gelişen bir duruma geçilerek memleket hasreti dile getirilmiştir. Çünkü şair mekânı sadece fiziksel olarak algılamamakta mekânın manevi etkisi ve bağlarını da algılamaktadır. Böylece doğduğu yerin manevi etkisi ve bağı onu kente yabancılaştırmaktadır. Kente yabancılaşan şair, hasretini çektiği mekânın özelliklerini kesik kesik hatırlayarak bunları kenttekilerle karşılaştırarak içinde bulunduğu mekândan manevi olarak ne kadar uzak olduğunu vurgulamaktadır.

Urfa'yı daha önceki şiirlerinde de bahsettiğimiz gibi hep yaz mevsiminde anlatan şair “Eski Urfada Bir Kış Günü” şiirinde Urfa'yı farklı olarak kış mevsiminde tasvir eder (Azlal: 2012). Zaman değişse de yine hayat şartlarındaki zorluklara vurgu yapıldığı görülür. Şair daha önceki şiirlerindeki benzer şekilde “*toprak damlı ev*”lerden bahseder. Mekâna “*damı akıtan ev*” motifiyle duygusallık katar.

*Eski Urfada bir kış günü gökten
Şiddetle inen yağmuru görürsün*

*Şıp şıp diye toprak damdan
Damlayarak girer içeri* (Maraş, 2017: 205).

Urfa'nın mistik ve otantik yapısı vardır. Buradaki tarihi ve mistik hava, gizemli ve çekici atmosfer birçok şairi etkilediği gibi Maraş'ı da etkilemiştir (Maraş, 2017: 22). "Kendime Dair Notlar" şiirinde tarihi mekânlarla evini iç içe geçmiş olarak verir. Urfa'yla sembolleşmiş Balıklı Göl gibi mekânlardan bahseder. Ayrıca yeni yerleşim tarihi tahrip etmez, tarihle uyum içindedir.

*Evimizin yolu yokuş ardı kale önü göl
Kutsal balıkların salınarak yüzdüğü* (Maraş, 2017: 17).

"Çıkış" şiirinde de doğduğu mekânın geçmişine değinerek Urfa'yı, Hz. Eyüp'ün ve Hz. İbrahim'in yaşadığı mekân olarak gösterir. Ona göre bu mekâna ruh veren üzerindeki taş toprak değil üzerinde yaşayan insanların şehre sinen maneviyatıdır (Tosun, 2006: 27). Mekânı, bu kişilerin acısı ve kaderleriyle özdeşleştirir. "Harran'a Kaside" şiirinde de mekânda geçmişe dair izler bulur. Burada da asıl amaç çektikleri sıkıntılar ve bunlarla mücadeleleriyle bilinen iki peygamber (Pala, 1999:131/202) vasıtasıyla doğduğu mekânın geçmişine ve zorlu şartlarına vurgu yapmaktır. Şiirin devamında da "züleyhanın ağlayan gözünden" mısrasıyla şiire duygusalılık verilir.

*Eyüp makamından
ibrahim dergahından
nemrudun ateş yaktığı yerden
ateşin içinden
ve güller ülkesinden geliyorum* (Maraş, 2017: 47).

Yine "Sergüzeşt-i İbrahim" şiirinde Urfa'daki Balıklı Göl'ün hikâyesini "Ve su / her yerde her şeyde su / kербela çağrışumlu ateşten dönüştür su / kutsal balıklarla sevinçle öpüşen su / O bir göldür şimdi urfa'da / güller ülkesinde yoktur uykusu" (Maraş, 2017: 65) mısralarıyla anlatarak Urfa'da mekâna sinmiş tarihi dile getirir. "Üçüncü Selamlaşma" şiirinde de bu bakış açısını devam ettirerek Urfa'yı nebiler yurdu olarak tasvir eder.

*ey nebiler yurdu harran
ve nebiler atası ibrahim
selam size...* (Maraş, 2017: 255).

"Künye" şiirinde de yakın tarihe gönderme yaparak "Milli Mücadele" yılları anlatılır. Aslında burada anlatılan şairin dedesinin

hikayesidir (Özçelik, 2006:11). Burada da mekân zorlu bir coğrafya olarak tasvir edilir. Geçimini sağlamak isteyen insanların mücadelesinin yerini vatanı için mücadele eden insanlar alır. Mekânla özdeşleşmiş insan onun uğruna mücadele eder ve canı pahasına düşmandan onu korur. İnsanların amaçları değişse de Urfa yine mücadele alanı olarak verilmiştir. Aynı konu “Reha'nın Savaşıdır” şiirinde de işlenir. “Reha” Urfa'nın halk arasında kullanılan eski ismidir. Bu şiirde de Urfa'nın kurtuluşu anlatılır (Kurtoğlu, 2014: 49).

*Fransız'a karşı kan içinde
Urfa (Maraş, 2017: 114)*

“Çıkış” şiirinde daha önceki şiirlerinde olduğu gibi yine doğduğu mekânın tarihsel geçmişine gönderme yapar. Mezopotamya'yla Harran Ovası'nı özdeşleştirip Fırat ve Dicle nehirleriyle mekânın coğrafi özelliklerine de değinir. Şimdide geçmişi görür. Kendini, medeniyetle özdeşleştirir; Batı'nın karanlık gecesini aydınlatan sabah güneşi olarak niteler.

*Doğudan uyanıp çıkışım
doğudan batıya karşı
sabah güneşi doğuşum
doğuşum batıya karşı mezopotamyadan
verimli harran ovasından
fırat kıyısından dicle kıyısından (Maraş, 2017: 48).*

Maraş'ın şiirlerinde tarihle mekân arasında olduğu gibi insanlarla mekân arasında da uyum vardır. İnsanlar yaşadıkları mekânla çatışmaya girmezler, mekânla imtizaç etmiş haldedirler. “Harran'a Kaside” şiirinde “Çocuk ki sırtı nazar boncuklu / Kırılır çamur oyuncağı yerde” (Maraş, 2017: 66), “Çıkış” ta “Toprak damların içinden geliyorum” (Maraş, 2017: 47), “Hayatımızdan Şiirler - II” “Çocukluğum/ Mahzun bir gülümseme olarak / taş ve toprak bir yapıda / kalırken Urfa'da” (Maraş, 2017: 187), mısralarında bu uyum göze çarpar. İnsanlar oyuncaklarından barınaklarına kadar doğal malzemeden faydalanmakta yaşadıkları yerle özdeşleşmektedir.

Şair diğer şiirleri “Urfa'ya Şiir” ve “Urfa'da Yaz Geceleri” şiirlerinde Urfa'da günlük yaşam ve alışkanlıklardan bahseder. Bu şiirlerinde de mekânı yaz mevsiminde tasvir eder. “Urfa'da Akrep Avcıları”nda ise insanların geçim uğruna girdikleri riskleri anlatır. “Urfa'da Ekmek Fırınları”nda sosyal bir yaraya dikkat çeker ve ekmek

dilenenleri anlatır. Bu şiirlerinde de önceki Urfa izlenimlerinde olduğu gibi mekânı zorlukları ve sıkıntılılarıyla tasvir eder.

Sonuç olarak Atilla Maraş'ın şiirlerinde Urfa, insanlar için zorlu ve virane bir mekân olarak tasvir edilir. İnsanlar mücadele halindedir ama mekânla çatışmaya girmezler, mekânla aralarında uyum göze çarpar. Şair mekânı geçmişiyile, tarihiyle birlikte değerlendirirken geçmişte o bölgede yaşamış peygamberlerle mekânı özdeşleştirir. Bazı şiirlerinde de Urfa'nın sosyal yaşamından günlük hayatından bahsetmiştir.

1.2. Diğer Otobiyografik Mekânlar

Atilla Maraş şiirlerinde otobiyografik mekân olarak Urfa'nın dışında öğrenimi ve mesleği gereği bulunduğu Erzurum, Aydın, Adana ve Eskişehir gibi şehirleri de anlatmıştır.

“Hayatımızdan Şiirler- II” de şair mesleği gereği bulunduğu şehirleri anlatır. Aydın bu şehirlerden biridir. Şairin, 1978'de siyasi sebeplerle gönderildiği (Özçelik,2006: 13) şehre bakışı olumsuzdur. Mekânı toplumsal değişim ve çözümlenmeyle birlikte ele alır.

*Bir sabah erken Aydın'da
pazar yerinden geçtim çit çemberler arasından
çeyizciler ve seyyar altın satıcıları
aydın inciri üzümü zeytini bırakıp
altına ve denize koşmayı öğrenmiştir artık.* (Maraş, 2017: 101).

Aynı şiirde öğrenim için gittiği Erzurum'a da yer verir. Erzurum Atilla Maraş'ın “Aney” şiirini yazmasına sebep olan gurbet ortamının olduğu şehirdir. “Erzurum büyük bir hatıra / gençliğimin birazı orada kar altında” (Maraş, 2017: 101) mısralarıyla Erzurum'u karla özdeşleştirir. Gençlik çağının bir bölümünü orada geçirdiğini söylerken mekânın iklim özelliklerinin insan psikolojisi üzerindeki etkisine de gönderme yapar. Urfa'yı şiirlerinde hep sıcaklığıyla tasvir eden şair memleketine duyduğu hasretten dolayı Erzurum'u karın çağrıştırdığı soğuk kavramıyla özdeşleştirip Urfa'yla tezat oluşturacak bir şekilde verir.

Öğretmenlik yaptığı şehir olan Antalya'yı da “Akdeniz ve Antalya / yakın uzakta doğulu / ve dağlı olduğumdan / deniz kâr eylemez bana” (Maraş, 2017: 101) mısralarıyla vermiştir. Yine burada da doğup büyüdüğü mekâna zıtlığından dolayı bu mekâna da olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşır. Şair “Aney” şiirinde kentin cazibesini umursamayan tavrını denize karşı gösterdiği tutumla burada da sergiler. Deniz

şiiirlerde özgürlüğü, huzuru çağrıştıran olumlu bir kavram olarak değerlendirilirken şair “dağlı olduğumdan” ifadesini kullanarak mekânla arasındaki farka vurgu yapar ve mekâna kendini yabancılaştırır. Benzer bir bakış açısını “Şairler” isimli şiirde de görebiliriz. Dağ deniz zıtlığı üzerine kurulu olan şiirde şair “ülken ve şairleri / hayatını anlayanları ağır dağında / tersyüz edenleri bodrum’da yaşar / ömrünün son çeyreğini” (Maraş, 2017: 185) diyerek Antalya, Bodrum gibi denizle özdeşleşmiş mekânlarla kendi arasındaki zıtlığı vurgularken ömrünün son yıllarında bu mekânları mesken tutanları eleştirir.

“Hayatımızdan Şiirler- II”nin devamında Adana’dan bahsederken “ve Adana’dan söz etmeye / kağıtlarda yer kalmamıştır.” (Maraş, 2017: 101) diyerek olumsuz bakış açısını değiştirmez ve bu şehrin daha önce bahsettiği şehirlerle arasında fark olmadığı izlenimini verir.

“Bir Menzil Eskişehir” şiirinde de yine mesleği gereği çalıştığı şehirlerden Eskişehir’i anlatır. Şair önce dış görünüşü şehrin sembollerinden Porsuk çayı ve Tatar nüfusuyla başladıktan sonra “saçlarını daha dün / volga kenarında biz ördük” mısralarıyla tarihe gönderme yaparak şehrin nüfusunu göçmenlerin oluşturduğuna ve bunların nereden geldiğine dair ipuçları verir. Urfa manzaralarını tasvir ederken yaptığı gibi şimdide eskiyi görse de şiirin ikici bölümünde “boyalı yüzler”, “sahte tebessümler” gibi ifadelerde şehre karşı olumsuz bir bakış açısı göze çarpar. Aydın’ı anlatırken dikkat çektiği toplumsal çözülmeye burada da dikkat çeker.

*Sıcağı alınarak öpülen
o boyalı yüzlerde
tebessümler iğreti ve sahte
gelin beyazı kiralık giysiler
biraz pudra biraz şeker
doğum evinde sancı çeker*

*Eh olağan şeydir bu bir
sonra
mahkemede biter bu işler
bu iki (Maraş, 2017: 238).*

Urfa dışında Bodrum, Aydın, Eskişehir, Adana gibi otobiyografik mekânlarla şair olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşırken, toplumsal çözülmeye dikkat çeker. Otobiyografik mekânlarda hâkim olan bireysellik yer yer kendini toplumsallığa bırakır. Ayrıca bu mekânları şairin benimsemediği ve buralara yabancılaştığı da görülür.

2. İDEOLOJİK MEKÂNLAR

Şairin, şiirlerindeki ideolojik mekânlar, dünya görüşü doğrultusunda hassasiyetle yaklaştığı İslam coğrafyasıdır. İslam coğrafyası istilaya uğramış, yakılıp yıkılmış, insanların acı çektiği bir yer olarak gösterilirken diğer ideolojik mekân Batı coğrafyası ise cehaletin esiri ve bütün bu olanların sorumlusu olarak gösterilmiştir.

2.1. İslam Coğrafyası

Maraş'ın şiirlerinde İslam coğrafyasını konu edinmesinin temelinde şüphesiz dünya görüşü vardır. Bütün Müslümanları kardeş sayan bir anlayışla İslami coğrafyadaki savaşlarda acı çeken insanların acısını paylaşır. Şairlerin topluma karşı sorumlu olduğunu düşünür. Bunun gereği olarak insan onurunun çiğnendiği günümüz dünyasında şairin ezilenlerin sesi olması haykırıp nara atması gerektiğini söyler (Maraş, 2001: 41). Bu bakımdan onun şiiri İslam coğrafyasına selam gönderirken zalime karşı başkaldırının terennümü olarak da değerlendirilebilir (Özdenören, 2014: 9).

Maraş'ın şiirlerine, Afganistan'dan Endülüs'e İslam coğrafyası, bir zamanlar medeniyet ve kültür merkeziyken günümüzde acı ve ıstırapın yaşandığı bir dekor olarak yansır. Bu dekor patlayan bombalar, ölen çocuklar, katliamlar ve annelerin gözyaşlarıyla gerçekçi bir şekilde anlatılır. Bu dekordaki zulmün kaynağı dışarıdan gelen müdahaleler ve işgallerdir. Moğol saldırıları, Haçlı seferleri ve Batı'nın günümüzdeki müdahaleleri bu zulmü körükleyen unsurlar olarak gösterilir.

“Doğu Haberleri” isimli şiirinde İslam coğrafyasını Orta Doğu'dan Endülüs'e uzanan bir coğrafya olarak tanımlar. Ayrıca şair daha önce de bahsettiğimiz gibi mekânı geçmişinden ya da tarihinden bağımsız düşünmez. Bu coğrafyayı geçmişle birlikte algılar ve Moğolların kütüphaneleri yağmalayıp kitapları Fırat'a atması, Selahattin Eyyubi'nin Haçlılara karşı mücadelesine değinir.

*Kanipek meşin kaplı kitaplar
fırat mürekkep akmaktadır
hülagü'dür, çün yıkıcıdır,moğoldandır
taşı taş üstünde bırakmayandır*(Maraş, 2017:38).

Mürekkep, kitap, medrese kavramlarının çağrışımlarından faydalanarak bu coğrafyayı bilim ve kültür merkezi olarak gösterir. Moğol Hülagü Han'ın buradaki kütüphaneleri talan edip Fırat Nehri'ne atarak İslam medeniyetine verdiği zararlara telmihte bulunur. Ancak

Hülagüler bitmemiştir; Hülagüler bu coğrafyaya sadece doğudan değil Batı'dan Haçlı olarak gelmektedirler (Özçelik, 2014: 21). Hepsinin amacı bu medeniyeti boğmak ve yok etmektir. Şair “*Önce Endülüs sonra kurtuba / zil ve nal sesleri / heyhey / matadorlar kıvrak İspanyol / gitti endülüs / oley*” (Maraş, 2017: 38) mısralarıyla Endülüs'ün arkasından ağıt yakar. Şiirin son mısrasında ise yağmalanan, yok edilen İslam medeniyetinin mirasını “*ah bugün yine geri gelseler*” mısrasıyla özlemle yad eder.

“Bağdat Pazar Yerinde” şiirini Bağdatlı çocuklara ithaf eder. Şair zulmün, masumiyetin sembolü olan çocuklara kadar nasıl uzandığını anlatmak için çarpıcı bir tablo çizer. Bu tabloda Bağdat'ta düzenlenen bir bombalı saldırıda ölen masum çocukları, evladını kaybeden annelerin acısını anlatarak Irak'ta yaşanan zulme ve Müslümanların acılarına dikkat çeker. Aynı şiirdeki “*Filistin'i, Afganistan'ı, işgale uğramış bütün coğrafyaları*” mısrasıyla İslam coğrafyasında zulmün yaşandığı diğer yerlere de değinir ve bu ızdırabın hala devam ettiğini belirtir.

*Bir bomba daha düşüyor Bağdat Pazar Yeri'ne
ben bunu net görüyorum on ikinci vizyonda
bakıyorum çocuklar koşuyor
annelerinin eteklerinde elleri
kan revan uzanmış yatıyor o çocuklardan biri
yerde upuzun bir kan şeridi... (Maraş,2017: 337).*

“Foto Filistin” şiirinde de benzer bir manzara vardır. Burada da masumiyetin sembolü olan çocuğun elinde sapanla mücadelesi anlatılır. “Sapanla mücadele eden çocuk” kavramı orantısız güce işaret eder. Ama karşı taraf ne çocuğa ne de onun sembolik mücadelesine saygı duyar. Şair çocuğun hazin sonunu “*Acının gergefini dokuyan anne*”yle anlatır. Burada şair fotoğrafçının ağzından konuşur ve bu acı manzara karşısında hiçbir şey yapamamaktan duyduğu üzüntüyü dile getirir. Fotoğrafçı, Filistin'de yaşananları izlemekten başka bir şey yapmayan bu günün dünyasındaki insanları sembolize ederken şair bunları eleştirir.

*Ey çocuk ey anne
Size bir şey yapamadım
Fotoğraf çekmekten başka
Beni mazur gör
Beni başışla (Maraş, 2017: 376).*

“Seninşah” şiirinde ise İslam coğrafyasındaki Mekke, Medine, Buhara, Semerkant ve Şiraz gibi bir zamanlar İslam medeniyetinin kültürel merkezi olmuş şehirlerden bahseder. Bu şehirlerin veliler yetiştiren manevi iklimine ve bu veliler sayesinde İslam kültürünün yayılmasına değinir.

*Onlar veli idiler
Kalkarak Mekke’den Medine’den
Semerkant’tan Buhar’dan geldiler (Maraş,2017: 110).*

“Hüzünüm Kıvamındadır” şiirinde Afganistan’ı, Rus işgaline karşı direnen Afgan mücahitlerinin mücadelesine değinirken onlara karşı hissettiği duyguları “kardeşlerim” kelimesiyle ifade eder. Onların özgürlükleri uğruna verdikleri savaşa karşı sempatisini “aşktan, özgürlükten, savaştan daha güzel / ne varmış...” mısralarıyla dile getirir.

*Hindikuş dağlarında kandahar’da
bir müşfik kara parçası yeryüzünün
Afganistan’da (Maraş, 2017: 155).*

“Ortadoğu Haberleri” şiirinde ise Ora Doğu’daki İslam ülkelerini satranç oynayan insanlara benzetir. Kardeş olması, birbirini desteklemesi gereken ülkeler arasında rekabet ve düşmanlıkların sonucunda çıkan çatışmaların hep Yahudi çıkarlarına hizmet ettiğini vurgularken İslam ülkelerine atılan nifak tohumlarının kaynağını da gösterir. Bu şiirde şair “kan, petrol, dolar” kelimelerinin çağrıştırdığı ülke ve medeniyetleri de bu durumdan sorumlu tutmuştur.

*krize tutulurken dolar
ortadoğulu satranç oynar*

Şiirin yazıldığı dönemdeki Batı destekli savaşlara değinir. Bu savaşlarda yapılan zulümlerin Mısır firavunlarını bile geride bıraktığı anlatır. Düşman askerleriyle filler arasında bağıntı kurar ve bunların ne kadar kibirli olduğundan bahseder. Bu kibirlerinin cahilliklerinden kaynaklandığını düşünür. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Fil vakasını hatırlar ve umutsuzluğa kapılmaz. Zalimlerin sonunun Babiller gibi olacağını bilir.

*Mısır’da kısır kalıyor ilah amonra
neferler ilerliyor filler hücumda
burunları kaf dağından su içiyor
başları gömülü kumda
tut ki babil buralara çok yakın*

ve ehabil kuşları fir fır dönmede

Şiirin son bölümünde ise İslam coğrafyasını bir kente benzetip bu kente olmaması gereken üç ismi sayar: sam, hans ve petro. Üç farklı devleti (Amerika, Almanya ve Rusya) çağrıştıran bu kişiler kentin yani İslami coğrafyanın huzurunu bozanlar, Müslümanların arasına nifak sokanlar olarak gösterilir. Ayrıca “*kentin üç ayrı yerinde üç duvar*” mısrasıyla da sembolik olarak çağrıştırdığı ülkeleri duvara benzetir. Bu duvarlar, İslam ülkelerini birbirinden ayırdığı gibi bir araya gelmesini de engellemektedir.

*Bu kentin insanlar albümünde
muhalif bir resimdir karşımdaki
içinde üç adam var:sam, hans, petro* (Maraş, 2017: 42-44).

“Üçüncü Selamlaşma” şiirinde İslam coğrafyasını İstanbul’dan Mekke’ye tek parça olarak görür ve şehirleri bir bütünün parçaları gibi sıralar. Bu şehirlerdeki Mescid-i Aksa gibi kutsal mekânlara da Müslümanları birleştirici unsurlar olarak değinir.

*Selam sabaha ve akşama
Mekke’ye, Medine’ye, Şam’a
Kudüs, Beytül makdis’e
Mescid-i Haram’a Mescid-i Aksa’ya*

*Selam
Bağda’da, Buhara’ya, Bursa’ya
İstanbul’a, Urfa’ya* (Maraş, 2017: 254).

Bir Balkan şehri olan Üsküp’ten “Üsküp’e Yağan Yağmur” şiirinde bahseder. Şiirde minare motifıyla İslamiyet’i çağrıştıırır ve Osmanlı’nın eski bir kenti olan Üsküp’ü de İslami coğrafyaya dahil eder. Şair “Üsküp’e Yağan Yağmur”la kaybedilen mirasın hüznünü yaşar.

*Üsküp’e yağan yağmur
Minareleri yıkıyordu usulca
Vardar ovasını suluyordu* (Maraş, 2017: 283).

“Orta Doğu İçin Maniler”de İslam coğrafyasındaki diktatörlere değinir. İlahlaştırılan bu adamların halkına despotluk yaptığını dile getirir. Bu ülkelerdeki sefaleti ise “toprak damlar” imgesiyle vurgular. Bunları ayakta tutanın savaşlar olduğunu ve yaptıkları yanlışların bedelini Müslüman halkın ödediğini vurgular.

*Adamlar ha adamlar
Despot ilah adamlar
Hep fakirin üstüne
Yıkılır toprak damlar (Maraş, 2017: 369).*

“Mısır İçin Ağıt”taysa dünyanın gözü önünde gerçekleşen darbeye ve darbe sonucunda Müslüman halka yapılan zulümlere sessiz kalmayan şair tepkisini bu şiiriyle dile getirir. Masum insanların üzerine çocuk, genç, yaşlı demeden ateş açılmasını katliam olarak nitelendirirken insanlardaki zalimliğe; Müslümanların birbirlerine zulmetmesini ve ülkelerinin dışındaki unsurların “oyuncağı, çırağı” olmasına anlam veremez. Şiirde şair katliamların yapıldığı Adaviye Meydanı’nı “*Adaviye meydanı kan kokuyor*” mısrasıyla katliamla özdeşleştirmiştir.

*Katliam!
Aman Allah?ım katliamdır bu
Katliam çağı mıdır nedir bu?
İnsan nasıl birden değişir böyle?
Nasıl bir anda bir yol bulur da
Zulmün oyuncayı, çırağı olur (Maraş, 2017: 373).*

Sonuç olarak Maraş İslamcı bir bakış açısıyla şiirlerinde bütün Müslümanları kardeş sayan bir anlayışa sahiptir. Bu samimi düşüncesi doğrultusunda Afganistan, Irak, Filistin, Mısır gibi İslam coğrafyasının belli başlı ülkelerinde yaşanan zulümlere ve savaşlara sessiz kalamamış, şiirlerinde bunları Müslüman hassasiyetiyle dile getirerek tepkisini ortaya koymuştur. Ayrıca bu coğrafyanın tarih boyunca da Moğol ve Haçlı istilalarıyla talan edildiğini de şiirlerinde dile getirmiştir.

2.2. Batı Coğrafyası

M. Atilla Maraş’ın şiirlerinde üzerinde durduğu diğer ideolojik mekân Batı coğrafyasıdır. Karanlık çağda, olumsuz izlenimlerle tasvir edilen Batı coğrafyası İslam coğrafyasındaki olumsuzlukların müsebbibi olarak gösterilmiştir.

“Batı Haberleri” şiirinde Maraş daha önceki tahlillerde de görüldüğü gibi mekânı fiziksel olarak algılamamış mekânın tarihsel geçmişine de değinmiş ve Batı’nın bir nevi tarihini anlatmıştır.

Şair Batı coğrafyasını anlatırken kasvetli bir hava hâkimdir. Batı’ya ait her ayrıntıya şiirinde dikkatlice değinir. Batı coğrafyası Orta Çağ’ın karanlığına gömülmüş önemli simgeleri mahzenlerle,

malikanelerle ve şatolarla anlatılır. Yozlaşmış bir dinin fırsatçı din adamları tarafından nasıl istismar edildiğine “köşklere anahtar uyduran / Cenneti parsel parsel satan papazlar” mısralarıyla dikkat çekilirken Batı'nın cehaleti vurgulanır. Bir zamanlar dünyaya hâkim olmuş medeniyet olarak gösterilen Roma'dan ilhamla kurulan akla mantığa aykırı uygulamalarıyla bilinen engizisyon mahkemelerini eleştirir. Bunların despotluğuyla ünlü Hammurabi (Genca, 2009: 31) kanunlarını bile geride bıraktığını söyler.

Batı, bu haliyle şairin özlemle yad ettiği İslam coğrafyasıyla tezat oluşturan bir mekân olarak verilmiştir.

*Kralı gördüm kralı
etrafında perende atan soytarıları
karanlık mahzenleri, malikaneleri
topa tutulmaya hazır şatoları
köle bedenli ruhlar gördüm
ölüme sessiz gidenleri*

Şiirin ikinci bölümünde ise Batı coğrafyasının önemli medeniyeti Roma'nın iç yüzünü anlatmaktadır. Yüksek bir medeniyet gibi gösterilen Roma'nın kölelik üzerine kurulu olduğu; insanların hayatını vahşi hayvanlardan kurtarma mücadelesini gülerek izleyen sadist, şehirleri ateşe verip bununla eğlenen krallar tarafından yönetilen bir yer olduğundan bahsedip “Ey Kudüs ey Mescid-i Aksa” mısralarıyla akıl ve izan sahibi olarak gördüğü İslam coğrafyasına seslenmektedir.

*Arenada gladyatörler
köşe deliklerinden birer ikişer aslanlar
harmanisine bürünmüş kral gülmektedir
inananlara inat bir deli
kenti ateşe vermiş gülmektedir (Maraş, 2017: 40-41).*

“Ortadoğu Haberleri” şiirinde modern Batı coğrafyası anlatılır. Amerika'nın kuruluş sürecinden bahseden şair insanların gemi gemi bu kıtaya köle olarak götürüldüğünü sonra renklerine göre sınıflandırıldığını anlatır. Modernleşen Batı, sanal değerlerle kurduğu savaş ekonomisiyle dünya liderliğini eline geçirmiştir. Şair bu gücü “ezen” tabiriyle olumsuzlamaktadır. Şair burada “kurnaz ve yavuz hırsızlardı” mısrasıyla Batı'nın kurduğu sanal değerlere dayalı ekonomik sistem vasıtasıyla diğer ülkeleri nasıl sömürdüklerine dikkat çeker. Bu durumu akıllıca ve pişkinlikle yapılmış bir hırsızlık olarak niteler.

*Kurnaz ve yavuz hırsızlardı
kağıt karbon borsasını
altın gümüş stokunu
bir savaş ekonomisini yaratmak için
ezen bir dünya liderliğini
sürdürmek için davul çalan onlardı (Maraş, 2017: 43).*

“Bağdat Pazar Yerinde” şiirinin ikinci bölümünde Bağdat’ta bir pazar yerinin bombalanması karşısında sessiz kalan Batı coğrafyası anlatılır. Şairin olaya bakış açısıyla Batılıların bakış açısı arasındaki tezat dikkat çekicidir. Şairin ikna çabaları başarısız olur. Böylelikle Batı’nın bakış açısının “çocuk cesetleri üstünde oynanan bir kumar” karşısında değişmeyeceği vurgulanır. İslam coğrafyasındaki Filistin ve Afganistan’da yaşanan işgale de değinilir. “Şimdi artık yok baharat çarşıları, ne altın ne de Pazar / sade cesetler üstünde göğe yükselen buhar.” mısralarıyla yıkımın boyutları dile getirilirken bu durum karşısında Batı’nın sessizliği “Şimdi sırası değil diyor, şu karşımda oturan Amerikalı” mısrasıyla ifade edilir. Bu şiirde şair daha öncekilerden farklı olarak sadece İslami coğrafyadaki zulme değil Batı coğrafyasında zulme uğrayan Kızılderili ve zencilere de dikkat çekerek Batı’nın dışladığı ve soykırıma maruz bıraktığı kesimleri de dile getirir.

*Gelin Kızılderilileri konuşalım diyorum Zencileri
Filistin’i, Afganistan’ı, işgale uğramış bütün coğrafyaları (Maraş,
2017: 338).*

“Göç” şiirinde apartman kültüründen iç mimariye, şairin çağdaş gereçler olarak nitelediği vazo, biblodan Amerikan bara yaşadığımız mekânın geleneğe ne kadar yabancılaştığı anlatılır. Şiirde önce yaşadığımız mekânlar değişerek farklı yapılara dönüşmüştür. Ardından Batı kültürünün etkisine girmiş ve bize yabancı olan unsurlar tarafından istila edilmiştir. “Yapaydır vazolarda / Sehpa üstünde durur çiçekler” mısraları ve devamında geleneklerimize ne kadar yabancılaştığımız eleştirilir. “Sonunda Amerika’ya açıldı mı yolumuz” mısrasıyla Amerikan kültürünün mekân üzerindeki mutlak etkisine dikkat çekildikten sonra “Oysa senin gelişine / Açılırdı kapılar efendim / Ardına kadar” mısralarıyla geçmişimiz ve şimdimiz arasındaki zıtlık vurgulanır.

*Uzaktan on katlı bir apartman silueti
Dik merdivenler (Maraş, 2017: 166).*

Sonuç olarak M. Atilla Maraş, şiirlerinde Batı coğrafyasını alışılmışın dışında geçmişiyle birlikte algılayarak olumsuz bir izlenimle

tasvir etmiştir. İslam coğrafyasında yaşanan olumsuzlukların sebebi, istilacı ve ayrımcı olarak değerlendirilmiştir. Kültürümüzü de etkisine alan Batı yaşadığımız mekânları bile değiştirip şekillendirmiştir.

3. DİĞER MEKÂNLAR

Maraş şiirlerinde mekân olarak otobiyografik ve ideolojik mekânların dışında İstanbul'u da anlatmıştır. Bu şiirlerinden “Mimoza”, “İki Yalnız Çam” ve “Asel” şiirlerinde İstanbul'un semtleri anlatılır. Mekânlar hasret, yalnızlık, bekleyiş gibi hüznü temalarla verilir.

*Nasıl bir akşamdır ki karanlık düşer
El ayak çekilir dar sokaklardan
Üşür ceviz ağaçları yapraklar üşür
Akşam olunca içimize bir hüzün çöker*

Mısralarıyla “Asel” şiirine başlayan Maraş “karanlık, boş sokaklar, hüzün” kelimelerinin çağrışımlarıyla şiire karamsar bir hava verir.

*Araya mesafeler girse ne çıkar
Şu dünya gurbetinde yalnız mimoza
İnsem otobüsten Ortaçeşme'de
Bir seher vaktinde gelsem Beykoz'a (Maraş, 2017: 275).*

Bu karamsar hava “İki Yalnız Çam” şiirinde de devam eder.

*Kanlıca önlerinde iki yalnız çam
Uzatmış boynunu derin sulara... (Maraş, 2017: 322)*

Mekâna “parlak yıldızları yok mehtabı yok bir gece/ Gemiler geçecekmiş bu sezisizlik bitince” (Maraş, 2017: 322) mısralarıyla son derece karamsar bir hal yükler. Böylece şair iç dünyasında yaşadığı sıkıntıları mekâna yansıtır.

*İstanbul buraya kaç menzil mesafedir
Kaç tepenin üstünde kuruluydu bu şehir*

*Sen hangi tepeden yürüyüp geleceksin
Üsküdar'a Harem'e ne zaman ineceksin*

*Yapraklar uçuşuyor rüzgârda ıslık sesi
Beklediğin parktayım karşımda Kız Kulesi (Maraş, 2017: 352).*

“Beylerbeyinin Berberi” şiirinde ise Orhan Veli misali semtle özdeşleşmiş sıradan bir insanın hayatından bir kesit anlatılır. Bu kesitte

mekân Beylerbeyi'dir. Fakat üzerinde durulması gereken asıl mekân denizdir. Denizin kenarına oturup tefekküre başlayan berber tasavvuf edebiyatında hakikati sembolize eden denizi (Cebecioğlu, 2009: 60) gözlemler ve o sembolik mekândan kendince ders çıkarır.

*Beylerbeyinin berberi bir gün
Bir düş gördü irkildi
Uyandı ve fırladı yatağından
Sabah ezanı okunuyordu
Abdestini aldı derhal
Camiye gitti (Maraş, 2017: 396).*

Sonuç olarak Maraş İstanbul'u hüznünlü bir bakış açısıyla anlatmaktadır. İç dünyasındaki kederi mekânlara yansıtmıştır.

SONUÇ

Mehmet Atilla Maraş'ın şiirlerinde otobiyografik mekânlar olan doğduğu şehir, öğrenim ve meslek hayatı gereği bulunduğu yerlerin yanında İslami hassasiyetinin etkisiyle değindiği İslam coğrafyası ağırlıktadır. Otobiyografik mekânların başında Urfa gelir. Urfa virane, insanların zorlu şartlarda yaşadığı bir mekân olarak tasvir edilir. İnsanlar bu zorlu şartlara rağmen yaşadıkları mekânın geçmişıyle ya da kendisiyle çatışmaya girmezler. Mimariden kullandıkları eşyalara varıncaya kadar mekânla uyum içindedirler. Urfa'nın mahalli özellikleri, renkleri, çizgileri her yönüyle şiirlere yansır. Ayrıca şair mekânı geçmişıyle birlikte algılayarak Urfa'da yaşamış ve Urfa'nın sembolleri haline gelmiş Hz. İbrahim ve Hz. Eyüp'ün kıssalarıyla anlatımını kuvvetlendirir. Bazı şiirlerinde ise Urfa'da yaşanan sosyal olaylara değinir.

Urfa dışında Bodrum, Aydın, Eskişehir, Adana gibi otobiyografik mekânlara şair olumsuz bir bakış açısıyla yaklaşırken, toplumsal çözülmeye dikkat çeker. Otobiyografik mekânlarda hâkim olan bireysellik yer yer kendini toplumsallığa bırakır. Ayrıca bu mekânları şairin benimsemediği ve buralara yabancılaştığı da görülür.

İslam ve Batı coğrafyasından oluşan ideolojik mekânlarda toplumsallık hâkimdir. Şair dünya görüşünün etkisiyle bu coğrafyada yaşanan olumsuzluklar karşısında kendinde bir sorumluluk hisseder. Dün Moğol istilasıyla yok edilmeye çalışılan medeniyetin bu gün Batı kaynaklı çağdaş Hülâgü, Firavun ve Nemrutlar vasıtasıyla yok edilmeye

çalışıldığını; İslam coğrafyasının ortak inanç ve değerlerinin de tehdit altında olduğu dinî hassasiyetiyle dile getirir. Irak, Afganistan, Filistin ve Mısır gibi ülkelerde Müslümanların yaşadıkları acılara tepkisini ortaya koyar. Ayrıca şair, şiirlerinde sadece İslam coğrafyasında yaşananları dile getirmekle kalmaz Kızılderililer, Afrikalılar ve siyahiler gibi Batı medeniyetinin zulmüne uğrayan kesimlere de yer verir. Böylelikle ezilenlerin, haksızlığa uğrayanların sesi olarak karşımıza çıkar.

Batı coğrafyası ise Orta Çağ'ın karanlığında İslam coğrafyasıyla zıtlık oluşturacak şekilde verilir. İslam coğrafyasının sembol şehirleri Mekke, Kudüs ve Buhara'yı Haçlıların, Romalıların ve Batı'nın sadistlikleri, barbarlıkları karşısında ilim ve kültür merkezleri olarak anlatılır. İslam coğrafyasına bir medeniyeti yok etmek için akın akın gelen Moğollarla özdeşleştirilen Batı, bu coğrafyadaki acıların müsebbibi olarak gösterilir; İslam coğrafyasıyla mücadelesi ise Hz. İbrahim'in Nemrut'la mücadelesine benzetilir.

Vefakâr bir ruh yapısına sahip olan şair doğduğu topraklardan kopmamıştır. Şiirlerinde bu toprakları dile getirirken mekânı ve coğrafyayı somut olarak algılamamış, onu maddi olanın ötesindeki soyut zamanı ve tarihsel olanı çağrıştıran bir araç olarak görmüştür. Zamanı parçalanmış, sadece şimdiden ibaret olarak değil; geçmiş (tarihsel) ve gelecekle birlikte bütün olarak algılamıştır.

Kaynakça

- Azlal, E. "Erzurum'da Kar Urfa'da Bahar". *Milat gazetesi*. (27.11.2012).
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikasi*. (çev. Aykut Derman). İstanbul: Kesit yayınları.
- Bayrak, Ö. (2013). *Tevfik Fikret'in Şiirlerinde Mekan ve Algı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Braudel, F. (1996). *Uygarıkların Grameri* (çev.M.Ali Kılıçbay). İstanbul: İmge Yayınevi.
- Cebecioğlu, E. (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Durman, N. (2006). "Aney Şairi Atilla Maraş". *Memleket Edebiyat*, 1, 30-34.
- Genca, E. (2009). *Eski Mezopotamya'da Hukuk Hareketleri ve Düzenlemeler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Işık, İ. (2002). *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*. İstanbul: Elvan Yayınları.
- Kabaklı, A. (1991). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kefeli, E. (2006). *Edebiyat Coğrafyasında Akdeniz*. İstanbul: 3F Yayınları.
- Kurtoğlu, M. (2014). "Kadim Şehrin Mistik Şairi". *Dil ve Edebiyat*, 72, 44-49.
- Maraş, M. A. (2001). *Beyaz Adamın Kutusu*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Maraş, M. A. (2007). *Rüya Şehir Urfa*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Maraş, M. A. (2017). *Merhaba Ey Kalbim*. Ankara: Edebiyat Ortamı Yayınları.
- Mengüşoğlu, M. Ö. (2014). "Eve Dönen Oğul:Mehmet Atilla Maraş". *Dil ve Edebiyat*, 72, 40-43.
- Narlı, M. (2007). *Şiir ve Mekân*. Ankara: Hece Yayınları.
- Özçelik, M. (2006). *Mehmet Atilla Maraş Hayatı, Sanatı, Şiirlerinden Seçmeler*. Ankara: TYB Şanlıurfa Şubesi.
- Özçelik, M. (2014). "Mehmet Atilla Maraş'ta Orta Doğu Bilinci". *Dil ve Edebiyat*, 20-23.
- Özdenören, R. (2006). "Mavera'dan Bu Yana Mehmet Atilla Maraş ve Şiiri". *Memleket Edebiyat*, 1, 24-27.
- Pala, İ. (1999). *Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları. *Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt :II, İstanbul: YKY.
- Tosun, R. (2006). "Şehirlerin Ruhu ve Hayattaki Değeri". *Memleket ve Edebiyat*, 1, 27.
- Uryy, J. (1999). *Mekanları Tüketmek* (çev.Rahmi Ögdül). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.